

AMME ALACAKLARI BAKIMINDAN ŞAHSİ KEFALET UYGULAMASI

Ahmet GÜZEL^(*)

I - GİRİŞ

Kamu hizmetlerinin devamlı olarak işleminin zorunlu bulunması, bu hizmetlerin karşılığını teşkil eden vergi, resim, harç ve diğer kamu idarelerinin her türlü gelirlerinin belli süreleri içinde ve kısa zamanda tahsilini zaruri kılmaktadır.

Kamu alacaklarının takip ve tahsilindeki prensipleri iki genel esasta toplamak mümkündür: bunlardan biri; kamu alacağını ödemekle mükellef olanlara ödeme bakımından her türlü kolaylık göstermek, diğeri de kamu idarelerinin alacaklarını emniyet altına alarak kolay ve seri bir şekilde tahsil etmektir.

Amme alacakları esas itibariyle 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun¹ (AATUHK) düzenlenmiş ve "şahsi kefalet" müessesesi de amme alacaklarının emniyet altına alınmasına yönelik olarak anılan Kanunun 11. maddesinde hükme bağlanmıştır.

Bu yazıda; amme alacaklarının korunmasında teminat müessesesinin tamamlayıcı bir unsuru olan şahsi kefalet uygulaması, 6183 sayılı AATUHK bakımından irdelenmeye ve açıklanmaya çalışılacaktır.

II. ŞAHSİ KEFALET KAVRAMI

AATUHK'da kefalet veya şahsi kefalet tanımı ya-

pılmamıştır. Kelime anlamı olarak kefalet; şahsen teminat anlamına gelmektedir. Esas itibariyle özel hukuku ilgilendiren bu kavram, anlamını borçlar hukukunda bulmaktadır.

818 sayılı Borçlar Kanununun² 483.maddesine göre "Kefalet, öyle bir akittir ki onunla bir kimse, borçlunun akdettiği borcun edasını (=edimini, yerine getirmesini) temin etmeği alacaklıya karşı taahhüt eder." Bu suretle kefalet veren kişi tek taraflı edim yüklenirken alacaklı veya borçlu için bir edim sözü konusu olmamaktadır. Buna göre kefalet, tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak tanımlanabilir.

Genel anlamda kefalet sözleşmesinin adı kefalet, müteselsil kefalet, birlikte kefalet, kefile kefalet, rücu kefalet gibi çeşitli türleri bulunmaktadır.

AATUHK'da hükme bağlanan şahsi kefalet uygulaması, amme borçlusunun amme alacaklarına münhasıran yapılan bir teminat sistemidir. Bu müessesede kefil, amme alacaklısına karşı şahsen değil şahsi olarak yani tüm varlığı ile sorumludur. Diğer bir ifade ile alacaklı tahsil dairesi, asıl amme borçlusunun amme alacağını ödememesi durumunda şahsi kefil olarak gösterilen şahsın tüm mal varlığını içine alacak şekilde rızaen veya cebren; tüm tahsil etme yollarına başvurabilir.

AATUHK'nun 11.maddesinde amme borçlusuna teminat sağlanamaması durumunda muteber bir

^(*) Vergi Denetmeni

¹ 28.07.1953 tarih ve 8469 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

² 08.05.1926 tarih ve 366 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

şahsi müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu olarak gösterebilme imkanı getirilmiştir.

Müteselsil kefalet ve müşterek müteselsil borçluluk Borçlar Kanununda tanımlanmıştır:

Müşterek müteselsil borçluluk; Borçlar Kanununun 141.maddesinde "Alacaklıya karşı, her biri borcun mecmuundan mesul olmağı iltizam ettiklerini beyan eden müteaddit borçlular arasında teselsül vardır." şeklinde tanımlanmıştır.

Borçlar Kanununun 487.maddesinde müteselsil kefalet; "borçlu ile beraber müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu sıfatı ile veya bu gibi diğer bir sıfatla borcun ifasını deruhte etmiş ise alacaklı asıl borçluya müracaat ve rehinleri nakde tahvil ettirmeden evvel kefil aleyhinde takibat icra edebilir." şeklinde tanımlanmıştır.

Bu suretle; 6183 sayılı Kanunun uygulanması bakımından şahsi kefil olarak gösterilen bir kimse hakkında tahsil dairesi, asıl amme borçlusuna müracaat etmeden kefil hakkında cebri icra yoluna başvurulabilir.³

III. ŞAHSİ KEFALET GÖSTERMEYİ GEREKTİREN HALLER

AATUHK'nun 11.maddesine göre;

"10'uncu maddeye göre teminat sağlayamayanlar muteber bir şahsı müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu gösterebilir.

Şahsi kefalet tespit edilecek şartlara uygun olarak noterden tasdikli mukavele ile tesis olunur.

Şahsi kefaleti ve gösterilen şahsı kabul edip etmemekte alacaklı tahsil dairesi muhtardır.

Amme alacağını ödiyen kefile buna dair bir belge verilir."

Buna göre şahsi kefalet gösterilebilmesi için;

1. Ortada bir amme alacağı ve amme borçlusunun mevcut olması,

2. Teminat gösterilmesi gereken hallerden birinin olması: Bu çerçevede şahsi kefalet gösterilebilmesi için;

a. Bir kat veya üç kat vergi ziyası cezası kesilmesi gerektiren hallerin tespit edilmiş olması ve bu tespitin vergi incelemesi sırasında yapılmış olması veya

b. Amme borçlusunun ikametgahının Türkiye'de bulunmaması ve tahsil dairesinin bu halin amme alacağının tahsilinin tehlikede olduğuna karar vermiş olması,

3. Amme borçlusunun teminat göstermemesi veya göstermiş olduğu teminatın tahsil dairesi tarafından kabul edilmemesi gerekir.

Diğer taraftan; şahsi kefalet gösterilebilmesi için yukarıdaki hallerin birlikte gerçekleşmiş olması şarttır.⁴

VI. ŞAHSİ KEFALETİN ŞARTLARI

Yukarıda da açıklandığı üzere 6183 sayılı Kanunun 10.maddesine göre teminat sağlayamayanlar muteber bir şahsı müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu olarak gösterebilir.

Buna göre bir kimsenin kefil olarak gösterilebilmesi için;

1. Kefilin toplumda itibar gören bir kişi olması: Muteber olma şartını şahıs olarak güvenilir biri olması şeklinde anlamak gerekir.

2. Kefil olarak gösterilecek şahsın mali durumu ve ekonomik gücü itibarıyla kefil olmaya elverişli yani; amme alacaklısını ödeyebilecek imkanlarının olması gerekir.

3. Diğer taraftan 6183 sayılı Kanununun 11.maddesinde düzenlenmemiş olsa da şahsi kefaletin geçerliliği bakımından kefilin kefalete ehil olması gerekir. Bu kapsamda aşağıdaki hususlar da dikkate alınmalıdır.⁵

Medeni Kanunun⁶ 9.maddesine göre fiil ehliyeti-ne sahip olan kimse, kendi fiilleriyle hak edinebilir

³ Ahmet GÜZEL-Muharrem ÖZDEMİR, Amme Alacakları Tahsil Usul ve Esasları, Nobel Kitabevi, 2007, s.25

⁴ Ahmet GÜZEL-Muharrem ÖZDEMİR, Amme Alacakları Tahsil Usul ve Esasları, Nobel Kitabevi, 2007, s.25

⁵ Ahmet GÜZEL-Muharrem ÖZDEMİR, Amme Alacakları Tahsil Usul ve Esasları, Nobel Kitabevi, 2007, s.25

⁶ 08.12.2001 tarih ve 24607 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

ve borç altına girebilir. Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır. (MK madde 10) Erginlik onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. (MK madde 11) Aynı Kanunun 13. maddesine göre yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, Medeni Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir. Ancak MK'nun 12. maddesinde 15 yaşını dolduran küçüklerin, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabileceği hükme bağlanmıştır.

Ayırt etme gücü bulunmayanların, küçüklerin ve kısıtlıların fiil ehliyeti yoktur. (MK madde 14) Medeni Kanunda gösterilen aykırı durumlar saklı kalmak üzere, ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukukî sonuç doğurmaz. (MK madde 15) Aynı Kanunun 16. maddesine göre ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler.

V. ŞAHSİ KEFALET GÖSTERMEDE USUL VE DİĞER ESASLAR

Borçlar Kanununun 11. maddesinde "Akdin sıhhati (geçerliliği), kanunda sarahat (açık olarak belirtilmedikçe) olmadıkça hiç bir şekle tabi değildir." hükmü bulunmaktadır. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre ilgili kanununda hüküm bulunması halinde Kanunun emrettiği şekle riayet olunmadıkça (uyulmadıkça) akit sahih, yani geçerli olmaz.

Borçlar Kanununda kefalet sözleşmeleri için şekil şartı hükme bağlanmıştır. Aynı Kanunun 484. maddesine göre "Kefaletin sıhhati (=geçerliliği), tahriri(yazılı) şekle riayet etmeğe mütevakıftır. (=bağlıdır)"

Önceki bölümlerde açıklandığı üzere AA-TUHK'da şahsi kefalet müessesesine ilişkin olarak amir hüküm düzenlenmiş ve şahsi kefaletin geçerli olabilmesi için şekil şartı düzenlenmiştir: AA-TUHK'nun 11. maddesinin ikinci fıkrasında kefaletin geçerliği, noterden tasdikli mukavele (sözleşme) ile

tesis edilmesi şartına bağlanmıştır.

Buna göre Borçlar Kanununun 484. maddesinde kefaletin geçerliliği, yazılı şekilde yapılmasına bağlı olduğu şeklindeki açık hükme rağmen 6183 sayılı Kanunda şahsi kefalet sözleşmesi hakkında özel bir düzenleme yapıldığından; şahsi kefalette geçerlilik şartı, noterden tasdikli kefalet sözleşmesi olarak kabul edilecektir.⁷

Şahsi kefaleti ve gösterilen şahsı kabul edip etmemekte alacaklı tahsil dairesi serbest bırakılmıştır.

Şahsi kefil olarak gösterilen kimsenin amme alacağını ödemesi halinde kefile buna dair bir belge verilir.

VI. ŞAHSİ KEFALETİN SONUÇLARI

Önceki bölümlerde açıklandığı üzere 6183 sayılı Kanununun 11. maddesine göre şahsi kefalet ile müşterek müteselsil borçlu ve müteselsil kefil sıfatı tesis olunmaktadır.

Müşterek müteselsil borçluluk Borçlar Kanununun 141. maddesinde "Alacaklıya karşı, her biri borcun mecmuundan mesul olmağı iltizam ettiklerini beyan eden müteaddit borçlular arasında teselsül vardır." şeklinde tanımlanmıştır.

Borçlar Kanununun 487. maddesinde müteselsil kefaletin tanımı; "borçlu ile beraber müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu sıfatı ile veya bu gibi diğer bir sıfatla borcun ifasını deruhte etmiş ise alacaklı asıl borçluya müracaat ve rehinleri nakde tahvil ettirmeden evvel kefil aleyhinde takibat icra edebilir." şeklinde yapılmıştır.

Buna göre

1. 6183 sayılı Kanun kapsamında şahsi kefil olarak gösterilen bir kimse hakkında tahsil dairesi, asıl amme borçlusuna müracaat etmeden kefil hakkında cebri icra yoluna başvurulabilir.

2. Tahsil dairesince şahsi kefaleti kabul edilen kimse hakkında 6183 sayılı Kanununun 9. maddesi kapsamında teminat göstermesi istenemeyeceği gibi teminat hazine ilişkin uygulamalar da yapılamaz.

⁷ Ahmet GÜZEL-Muharrem ÖZDEMİR, Amme Alacakları Tahsil Usul ve Esasları, Nobel Kitabevi, 2007, s.26

(Teminat haczi, ilgili kanunlarında düzenlenen amme alacakları için borcun ertelenmesi ve taksitlendirilmesine ilişkin düzenlemelerin bulunması halinde gösterilen teminatların haczedilmesi olarak ifade edilebilir.)

Danıştay yedinci dairesinin; başkasının vergi borcuna kefil olan davacının, davalı idarece şahsi kefaleti kabul edilmesi durumunda, şahsi kefaleti kabul edilen kimsenin malları üzerine teminat haczinin uygulanamayacağına dair bir kararı da bulunmaktadır. (1994/3338 sayılı karar)

3. Diğer taraftan teminat göstermiş veya göstermemiş yahut göstermiş olduğu teminatı kabul edilmemiş borçlu şahsi kefil gösterse ve göstermiş olduğu şahsi kefil tahsil dairesince kabul edilse dahi am-

me borçlusunu hakkında ihtiyati haciz ve ihtiyati tahakkuk hükümlerinin uygulanması gerekir. (6183 sayılı Kanun madde 13/1, 17/1)

Yararlanılan Kaynaklar

-Prof.Dr.Turgut AKINTÜRK, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler-Özel Borç Hükümleri), Savaş yayınları, Ankara 1991

-Ahmet GÜZEL-Muharrem ÖZDEMİR, Amme Alacakları Tahsil Usul ve Esasları, Nobel Kitabevi, 2007

-6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve ilgili tebliğleri ile diğer idari düzenlemeler,

-Yargı Kararları